

APRENTATGE PRODUCTIU - QUE ÉS ?

Introducció

¿Què diria vostè si anés a visitar una escola per a joves amb determinats desavantatges i que aquests li expliquessin que aquella és l'escola dels seus somnis, on aprenen coses útils i d'interès per a ells, que és una escola divertida i que, paradòjicament, observés que precisament els estudiants intenten retardar l'obtenció del certificat per tal de continuar a l'escola el màxim de temps possible? Això és el que expliquen els joves, de tots colors i cultures, molts amb dificultats socials i familiars, que han hagut d'abandonar les escoles tradicionals a causa del fracàs escolar. Suposo que vostè reaccionaria de la mateixa manera que nosaltres i lluitaria per crear una escola semblant a la seva ciutat.

L'escola de la que estem parlant és a Nova York i la vam descobrir el 1983 quan buscàvem una nova forma d'aprenentatge. L'escola s'anomena "City-as-School" i el seu secret és que ofereix als joves un marc en el que desenvolupar el sentit de responsabilitat, independència i assoliment de fites a l'hora que els permet participar en activitats que ells mateixos seleccionen a qualsevol lloc de Nova York. Les seves activitats pràctiques, que poden ser de qualsevol tipus, representen la base del seu procés educatiu.

Des de l'any 1983 fins l'any 1987, vam treballar en la planificació d'un projecte Ciutat com a Escola a la nostra ciutat, conjuntament amb un grup de professors "compromesos" i educadors socials de l'Institut Universitari de Treball Social i Pedagogia Social de Berlín, el *Fachhochschule für Sozialarbeit und Sozialpädagogik*. En l'any 1987 vam poder obrir el *Stadt-als-Schule Berlín*. Entre 1987 i 1991 vam posar en marxa les mateixes experiències que els nostres col·legues de Nova York: joves que, en molts casos, havien abandonat l'escola ja feia anys i havien perdut el contacte amb els estudis, joves que tenien problemes socials i personals, joves amb desavantatges educatius en tots els sentits, van trobar un nou camí educatiu i van desenvolupar una perspectiva concreta dins del sistema educatiu i en el marc de la vida professional. De la mateixa manera que els estudiants de *City-as-School* de Nova York, aquests joves van arribar a estar proporcionalment avançats respecte a la resta de joves d'altres escoles en relació a l'obtenció de certificats de batxillerat i l'obtenció de places a les universitats.

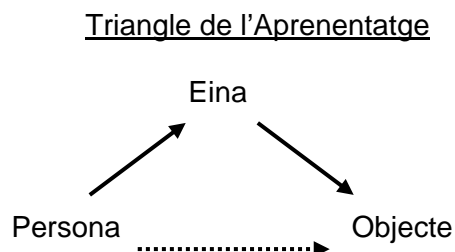
L'any 1991, animats per la nostra experiència, vam crear l'Institut d'Aprenentatge Productiu a Europa (IPLE) en el mateix institut universitari de Berlín i vam començar a establir una xarxa de contactes internacional que, en aquest moment, compta amb aproximadament 50 projectes formatius en 15 països diferents que es subscriuen dins l'Aprenentatge Productiu.

Però què és exactament l'Aprenentatge Productiu?

L'Aprenentatge Productiu és un tipus d'aprenentatge basat en l'activitat productiva en "situacions socials serioses", un aprenentatge que esdevé gràcies a l'experiència i a la possibilitat de ser capaç d'aconseguir alguna cosa important, tant per a un mateix com per a l'entorn. Es per aquesta mateixa raó que els joves se senten importants i valorats per la societat, i el seu paper com a membres de la mateixa no queda reduït al de "simples" estudiants. L'Aprenentatge Productiu comença amb l'activitat, i l'aprenentatge és un producte aconseguit gràcies a l'experiència de l'activitat productiva. En aquest procés els joves compten amb el suport de professionals de l'educació que els ajuden a progressar. Els joves es transformen en joves actius gràcies a l'activitat i també al fet de poder produir allò que desitgen, d'aconseguir-ho, d'expressar-se, de comunicar-se, etc. Es llavors quan ell mateixos comencen a entendre aquest procés com a procés educatiu i és en aquest moment quan comencen a donar-li forma com a tal per tal de poder entendre la seva pròpia experiència i ser capaços de qualificar la seva acció.

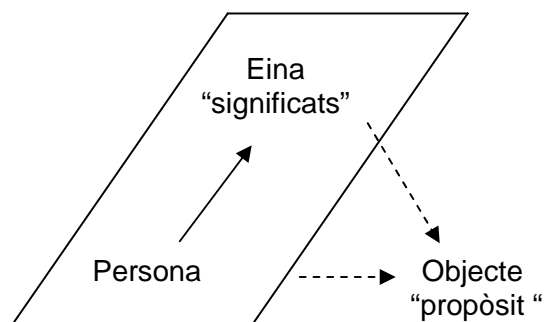
El concepte d'**activitat** és central per al nostre model educatiu. És alhora un concepte antropològic i històric: els éssers humans i la seva història són –tant en el sentit positiu com en el negatiu- producte directe de la seva pròpia activitat. L'Escola Històric-Cultural de Vigotski i Leontjéw va portar a terme una investigació filosòfica per analitzar quin paper comportava l'activitat entre la persona i l'espècie, per una banda, i entre la natura i la societat per altra banda. Segons aquesta escola filosòfica, l'ésser humà, tant com a individu i com a espècie, produeix (i destrueix) mitjançant la seva activitat el món material i la seva pròpia personalitat. En conseqüència, el *saber com* ("know-how") i el coneixement deriven de l'activitat i l'aprenentatge és l'aspecte mental necessari d'aquest procés.

Un altre concepte essencial del corrent històric-cultural que cal tenir en compte és "**l'eina**", l'instrument. La història de la civilització es materialitza en l'eina, des del martell fins a la llengua o la ciència. Seguint aquesta perspectiva, **educació** és senzillament el procés d'aprendre l'ús intel·ligent de les eines.

L'escola tradicional es centra en comunicar "mitjans" i omet la "finalitat"; i, en tot cas, aquesta finalitat o propòsit ve determinada per "l'ús" que d'aquest coneixement se'n pugui donar en un moment posterior. Aquesta omissió és molt negativa, ja que anul·la el sentit principal de l'acció de totes aquelles persones implicades en l'aprenentatge i, l'aprenentatge en sí mateix perd la seva qualitat educativa. Són llavors els altres (pares, empresaris, polítics, etc.) els que han de

prendre les decisions respecte els alumnes que abandonen l'educació. Aquest fet es reflexa en la incomoditat que molta gent manifesta en relació al paper social de l'escola, tot i que són molts pocs els que fan algun intent per tal de canviar la situació. I, mentrestant, tothom, d'una manera o altra, surt perjudicat o marcat per aquest fet.

La part central de la filosofia de l'aprenentatge productiu radica en la intenció de reintroduir la "finalitat" dins del procés d'aprenentatge, permetent d'aquesta manera que l'aprenentatge esdevingui novament de qualitat. Només així les persones que participen en el procés d'aprenentatge poden decidir si la relació entre els mitjans i la finalitat que es persegueix és acceptable per a ells. En l'Aprenentatge Productiu és l'estudiant qui decideix involucrar-se en "l'activitat com a situació de la vida real" i és en aquest context que reconeix la necessitat dels mitjans. En contraposició, a l'escola, l'aprenentatge dels mitjans és la finalitat en sí mateix. Mitjançant l'Aprenentatge Productiu, els joves es converteixen en persones actives en els camps d'activitat seleccionats per ells mateixos, camps que són equiparables a situacions de vida professional, i es així com evolucionen seguint un programa educatiu personal orientat per professionals, reflectint i generalitzant les seves experiències pràctiques relacionades amb aspectes acadèmics, culturals, polítics, etc.

L'ACTIVITAT EN EL PROCÉS D'APRENTATGE

Amb l'ACTIVITAT com a element clau volen incidir en que **l'aprenentatge deriva de l'experiència de l'activitat productiva i que aquesta, a la vegada, retroalimenta l'aprenentatge.** Tots som conscients que aquest aspecte de l'orientació i la formació ocupacional no pot ignorar-se. Representa un retorn a les formes originals d'aprenentatge: l'aprenentatge d'un nen durant els primers anys sens dubte permet adquirir coneixement immediat i té un gran potencial motivador. A diferència dels projectes de l'escola tradicional, on les situacions d'activitat són concebudes de forma artificial responen únicament a propòsits "d'ensenyament", el tipus d'aprenentatge productiu permet que els alumnes participin de forma regular en activitats professionals innovadores que poden ser desenvolupades en empreses o inclòs en la pròpia escola, la qual pot també convertir-se en una autèntica "empresa" o "fàbrica" seguint el model d'algunes escoles productives europees (ex. Escola danesa)

La realitat professional hauria de ser complexa per tal de fer possible una experiència integral. Si és massa especialitzada o si la divisió de la feina és massa pronunciada, el significat o propòsit és més difícil de reconèixer i no pot servir com a paradigma d'experiència de productivitat personal, de manera que té menys significat educatiu. Per aquesta raó, les grans empreses, les institucions administratives o les firmes comercials no són adients per a l'Aprenentatge Productiu.

En primer lloc, la realitat professional escollida per a l'Aprenentatge Productiu ha d'oferir possibilitats que suposin un repte per a la persona que està aprenent, un repte a ser activa. Per això, l'estudiant ha de fer diverses activitats, de manera que no perdi la motivació i pugui comunicar una gran varietat d'experiències. Hauria d'haver activitats en diferents graus de complexitat per tal d'acomodar el nivell de la persona que està aprenent i, d'aquesta manera, promoure la formulació de problemes en relació a l'activitat en qüestió.

Exemple: "Fer mobles"

Elaborar un objecte d'ús quotidià "amb el cap, les mans i el cor" (Pestalozzi) és sense cap mena de dubte un fet atractiu per a un jove, ja que aquesta activitat simbolitza l'autonomia emergent de la persona, la seva capacitat de creixement per tal de satisfer les seves necessitats i tot això mitjançant materials i eines "tradicionals", es a dir, eines que formen part de l'experiència d'una persona des d'una edat temprana i que encaixen dins d'una llarga tradició cultural.

Exemple: "Fer una pel·lícula de vídeo"

La producció d'una pel·lícula pot ser relativament senzilla quan el que un es proposa és fer un documental simple. Tanmateix, pot requerir habilitats artístiques i tècniques si es vol fer una pel·lícula avançada. Al igual que passava amb el cas de fer mobles, tots els sentits participen en aquesta activitat. Durant la preparació hi ha preguntes importants que han de rebre una resposta teòrica com, per exemple, quan s'ha de fer una entrevista concreta.

Per altra banda, **els que participen en l'Aprenentatge Productiu tenen el propòsit de fer una activitat que sigui útil. És a dir, volen utilitzar el producte d'aquesta activitat.** Aquestes activitats, que normalment realitzen els professionals, conformen criteris essencials que aporten a la persona un sentit de "validesa total". Per als joves significa aprendre i practicar el seu paper d'adults.

En l'actualitat l'índex de fracàs escolar és cada cop més alt i els joves es queden fora de l'educació, es llavors quan aquests manifesten sovint moltes dificultats i tendències destructives, radicals, que es materialitzen en la formació de grups marginals, bandes, etc. A la fi, una situació difícil provocada, entre d'altres factors, pel fet que se'ls hagi privat al llarg dels anys de l'oportunitat de participar en el procés de producció social. El seu paper queda reduït al de nens petits dins de les institucions socials de la família i l'escola i, per tant, resten víctimes d'un sentiment permanent d'inutilitat.

Per aquesta raó és molt important oferir i permetre que els joves realitzin "activitats completament satisfactòries i vàlides", mostrant de forma explícita i per avançat una actitud de confiança envers ells en relació amb les seves capacitats i potencial "ocult", en comptes de realitzar funcions secundàries o comptar només amb el suport ocasional d'un professional. Aquestes tasques "completament satisfactòries" poden trobar-se en àrees tradicionals d'activitats, artesania i serveis, on l'activitat no sigui molt especialitzada com és el cas dels camps excessivament tècnics.

L'aprenentatge productiu emfatitza el caràcter participatiu de les activitats productives.

Una activitat pot fomentar la participació de moltes maneres diferents,

- gràcies a la seva necessitat social marcada (per exemple, fer pa),
- gràcies al seu caràcter polític explícit (per exemple, el periodisme)
- gràcies a la seva funció innovadora (projectes ecològics)
- gràcies a la seva forma organitzativa (per exemple, treball en equip) etc.

El que és important és que hi hagi una participació conscient en els processos que tenen una importància marcada per a un grup social particular o per a la societat en general. Les situacions que estimulen el compromís de la persona que aprèn, i que s'experimenten de manera simultània gràcies a la participació, poden trobar-se amb més freqüència en institucions amb orientació de reforma i projectes receptius a la innovació que a institucions tradicionals. Per exemple, cooperatives o empreses petites de nova creació que potser busquen un forat en el mercat, institucions de desenvolupament o investigació, organitzacions sense ànim de lucre, projectes culturals, etc. ofereixen més oportunitats.

Exemple: "Activitat periodística dins l'Associació d'Amistat Alemanya-Turquia (*Association for German-Turkish Friendship*)".

L'activitat periodística en un diari convencional ofereix possibilitats d'escriure i investigar, però aquestes mateixes oportunitats també les ofereixen les publicacions regulars de l' "Associació d'Amistat Alemanya-Turquia", on, a mes a mes, es dona la opció de centrar-se en un tema cultural important alhora que s'emfatitzen les possibilitats d'una acció política.

LA PERSONA EN EL PROCÉS D'APRENTATGE.

Entenem per "aspecte personal" de l'aprenentatge l'activitat i l'aprenentatge escollits per l'alumne en base a la importància personal que tenen per a ell. "L'aspecte personal", la importància del qual hauria de ser evident per a qualsevol educador, és el factor clau del triangle d'aprenentatge que ha de ser reforçat davant formes educatives predominants, ja que és un factor que genera activitat i, per tant, també aprenentatge. Avui dia la persona aprèn per formar part del mercat, per tenir una carrera professional, per aconseguir "nota", aprovar exàmens, etc. i gairebé mai la persona està moguda per una meta determinada per la seva pròpia "subjectivitat". S'ha de redescobrir el fet que l'**educació significa educació de la personalitat.**

Si seguim el corrent "històric-cultural" (Vigotsky i Leontjew), la personalitat es forma mitjançant "l'adquisició" de cultura a través de l'activitat que reflecteix el caràcter de la persona; per tant, la psique es desenvolupa com a un aspecte més d'aquesta activitat. Cada activitat té la seva "importància personal" en el procés de l'educació de la persona. La seva psique es basa en l'experiència prèvia i busca el seu camí per adquirir cultura. La importància personal pot variar del propòsit extern de l'activitat en sí mateixa; per exemple, un dinar de polítics no només pot significar servir per tal d'apaivagar la fam dels comensals.

Si un jove a l'escola porta a terme una activitat imposada per un professor o per un programa acadèmic, i aquesta no està en consonància amb els seus interessos o inclinacions personals, l'activitat no servirà per al propòsit pel qual ha estat creada, i la persona que la realitza la reinterpretarà d'acord a la seva disposició mental: com a mitjà per aconseguir una nota determinada, per "emplenar forats", com a repte per a resistir, etc. **Si l'aprenentatge productiu s'adreça a la consecució d'una meta, escollida de manera conscient per tal de contribuir a l'aprenentatge de la persona, aleshores la importància personal de l'activitat seleccionada ha de ser clara i ha de servir com a guia en el desenvolupament de l'activitat.** L'aprenent i l'educador han d'intentar reconèixer els motius d'aprenentatge –que moltes vegades són inconscients- i d'igual manera han d'identificar el seu potencial educatiu, i aconseguir que la decisió que es prengui al respecte d'un i altre esdevingui resultat d'un procés actiu entre ambdues persones. El que no pot donar-se en cap cas es que les inclinacions personals estiguin orientades per activitats misterioses i inconscients. En aquests casos és

necessari considerar dificultats prèvies en les experiències d'aprenentatge per tal de combatre-les de forma educativa i/o terapèutica.

Exemple: "La Kirstin al veterinari":

El primer treball de pràctiques de la Kirstin a l'escola Stadt-als-Schule de Berlín tenia molt a veure amb el seu interès pels animals. Tot i així, va abandonar les pràctiques després de dues setmanes. Va explicar que atendre animals malalts no era el que s'havia imaginat que faria. Per a la Kirstin l'activitat havia desencadenat un procés intern que havia conduït a la decisió de treballar per a un taxidermista: havia reconegut aparentment que una activitat creativa que impliqués l'ús de les mans estava més relacionada amb les seves necessitats educatives, la qual cosa no veia tant clara treballant amb un veterinari. La seva passió pels animals havia estat el vincle psicològic que connectava les dues activitats.

Exemple: "La taula de la Kirstin":

Quan la Kirstin –posteriorment en el seu procés educatiu- amb molt poca experiència prèvia, va voler fer una taula per a la seva habitació estava segura que no l'interessava massa tenir una experiència en l'àmbit de fusteria, però ho va fer conduïda per les següents tendències:

- _ posar a prova la seva motivació per treballar amb fusta
- aconseguir que els seus pares estiguessin orgullosos,
- crear una imatge de sí mateixa.

De fet, l'activitat va tenir tal "importància personal" que la Kirstin va decidir posteriorment convertir-se en fuster.

La importància personal d'una activitat pot ser emfatitzada oferint activitats estimulants que vagin més enllà dels límits de la funcionalitat determinada per les situacions respectives. Els joves, la imaginació dels quals no ha estat mutilada pel procés de socialització que es dona especialment per la influència de l'escola, normalment són molt creatius i intenten realitzar activitats funcionals de manera creativa. Creuen que així aconsegueixen l'oportunitat de descobrir per ells mateixos la seva individualitat i descobrir la seva pròpia identitat. Les activitats tradicionals d'una naturalesa comparable també poden oferir aquest tipus d'oportunitats; només és necessari que les respectives pràctiques permetin els joves utilitzar d'una manera correcta els instruments que tenen a la seva disposició.

Exemple: "Fer unes ulleres"

A l'escola Stadt-als-Schule Berlín, la Jenny es va marcar la tasca de dissenyar i construir unes ulleres de sol que estiguessin molt vinculades a la seva personalitat. El resultat va ser un model molt original.

Exemple: "Publicació d'un diari"

Karsten va utilitzar la seva àrea d'activitat, "el diari", per fer un informe sobre ell mateix i la seva pràctica en forma de parodia de la revista de Berlín "Tip".

Exemple: "Exposició fotogràfica"

En Micky va experimentar en un estudi fotogràfic, ja que pretenia treballar en encàrrecs comercials i, amb ocasió d'una conferència del Fons Monetari Internacional, va produir una exposició fotogràfica amb el títol "Els joves i la política. Com les persones cegues aconsegueixen amb els seus deures"

La possibilitat d'oferir a la gent jove l'oportunitat de fer experiments creatius depèn principalment de la pressió comercial de la situació, a més de les possibilitats generals d'activitats variades. Quan més profitosa sigui l'activitat a desenvolupar, menys possibilitat tindrà el jove de portar a terme activitats aparentment disfuncionals. Pot donar-se el cas que

aquestes activitats no encaixin amb la ideologia dels altres que hi participen i poden no ser tolerades tot i que responguin a un clar objectiu: reactivar el seu desig suprimit de llibertat i creativitat.

Tant les institucions públiques com les grans indústries estatals i de serveis privats (teatre, institucions socials, autoritats de transport, etc.) amb la seva pròpia estructura de serveis (per exemple, tallers als hospitals) poden acollir aprenents ja que no sempre compten amb suficients empleats com per tenir saturada tota la seva capacitat d'acció.

EL CONEIXEMENT ESPECIALITZAT EN EL PROCÉS D'APRENTATGE.

La relació entre una disciplina escolar específica i l'aprenentatge productiu es troba en la consideració que **el coneixement funciona com a instrument. És a dir, els joves han de ser conscients del coneixement i les capacitats que necessiten per tal de ser productius.** El coneixement no està, com a l'escola tradicional, aïllat com a finalitat en sí mateix, sinó que es comunica com un mitjà per aconseguir la finalitat dins de "l'activitat productiva". El caràcter instrumental de les matèries escolars, ciència i coneixement professional, ha de ser redescobert. A l'escola, la ciència es contemplada com una substància que els alumnes han d'empassar". Per norma general, el coneixement acadèmic és planteja independent del seu origen pràctic. Les teories acadèmiques comprensives sorgeixen per raons didàctiques i haurien de ser fàcils de comunicar i posar a prova, però el que no s'hauria de posar a prova es la seva vàlua pràctica.

A la nostra era pragmàtica, l'aprenentatge acadèmic és primordial i, per tant, el significat especialitzat d'una activitat és dominant. Els projectes d'aprenentatge productiu sempre s'han de justificar en relació a un programa escolar, un currículum. Existeix una convicció dominant que el coneixement acadèmic sistemàtic és la millor qualificació per exercir una professió. Nosaltres no volem afirmar que el coneixement acadèmic no sigui útil per a l'activitat productiva, però moltes vegades s'assumeix que la competència acadèmica en acció deriva de la contribució que el coneixement acadèmic fa en les àrees de definició, escrutini i solució dels problemes d'una activitat. És a dir, que es selecciona i s'utilitza de manera apropiada.

Exemple: "Fer una taula i restaurar mobles"

La Kirstin va adquirir molt coneixement i capacitat tècnica de diverses disciplines per tal de, partint de la idea de fer una taula, aconseguir un producte acabat:

- dibuix tècnic, medicació i aritmètica,
- aconseguir el material necessari, comparant qualitat i preus,
- les propietats de la fusta i les diferències entre diversos tipus de fusta,
- eines i el seu ús,
- material i tècniques per tractar la superfície.

Durant la seva activitat amb un restaurador de fusta també es va interessar en :

- els canvis històrics en la fabricació de mobles,
- subhastes i comerç d'antiguitats,
- substàncies i tècniques de restauració i conservació.

En el paradigma educatiu de l'aprenentatge productiu es considera la productivitat com un acte de participació contínua en el procés de desenvolupament social que condueix a una nova organització del coneixement especialitzat; de manera que la persona que aprèn utilitzi aquest coneixement en una forma exemplar com a **instrument d'activitat** (instrumentalització del coneixement especialitzat) i d'aquesta manera desenvolupi la seva pròpia intervenció metòdica dins un camp d'activitat. En el procés, els aspectes complementaris

d'estructures de coneixement i formes teòriques poden contribuir a l'eficàcia de la intervenció. Aleshores la persona en pot fer un ús pràctic.

Tanmateix, en els programes basats en l'Aprenentatge Productiu el coneixement especialitzat s'utilitza normalment d'una forma més eclèctica. Vist d'aquesta manera, un enfocament teòric pot ser útil per tal d'anticipar els resultats i efectes secundaris de l'activitat projectada, trobant alternatives, reflectint el context cultural, per tal d'avaluar tant l'eficàcia de l'activitat com les seves implicacions culturals.

Exemple: "Refugi per a gats"

L'interès de la Sabine pels animals va fer que volgués treballar en un refugi per a animals. Quan va començar, va planejar la construcció d'una casa per a gats. La pregunta que va plantejar-se la Sabine va ser la següent: "Com hauria de ser una casa per a gats per tal de satisfer les necessitats d'aquest animal?" Per trobar la resposta va haver d'obtenir informació de diverses disciplines especialitzades (informació biològica, informació jurídica, informació arquitectònica, etc.). Ara bé, la principal consideració no tenia un caràcter especialitzat: per a la Sabine el concepte d'una "casa per a gats" havia d'estar determinat per les característiques naturals de l'animal. I a la fi, va haver de prendre una decisió a la llum de l'ètica i des d'un punt de vista cultural.

Exemple: "Reforestació"

Un projecte de reforestació per a una escola d'horticultura va donar lloc a una teoria geogràfica-biològica de la vegetació mediterrània que va permetre molt més que una planificació autòctona del paisatge. Aquesta teoria també va mostrar els processos històrics que havien conduït a un canvi de la vegetació i va examinar les perspectives des del punt de vista de la reforestació. Per exemple, el canvi del nivell del mar, els hàbits de lleure actuals, l'increment del turisme i els tipus de turisme, són aspectes que, sota determinades circumstàncies, podrien millorar-se.

LA CULTURA EN EL PROCÉS D'APRENTATGE.

La paraula CULTURA representa qualitats i valors generals de la societat que van més enllà de l'horitzó d'una situació, però que són inherents a aquella situació. Ens referim en particular a la transformació històrica de les relacions socials. Aquestes qualitats que pertanyen a la societat en general, o també en part a "subcultures" són, per exemple, la llengua, l'estètica, les normes (lleis i pautes de conducta), la política o la religió. **La importància cultural d'una activitat depèn de fins a quin punt és típica o atípica, representativa, demostrativa, exemplar per a un element cultural important de la societat.**

Per suposat, no hi ha criteris vàlids universals al respecte. Tanmateix, s'ha acordat de forma general que temes com ara "ecologia", "relació entre sexes", "progrés tecnològic", "societat multicultural", "sectes" o "pau garantida" són importants culturalment. Aquests temes haurien d'apropar-se als joves perquè l'educació en el sentit de participació i subjectivitat requereix el desenvolupament d'una posició pròpia i de maneres de desenvolupament personal en les àrees on cal prendre decisions polítiques.

Per altra banda, un tema només pot aconseguir certa rellevància subjectiva, i per tant qualitat educativa, quan troba un lloc ancorat en el desenvolupament continu de la persona. Per aquesta raó és important, com succeeix sempre en l'Aprenentatge Productiu, no prescriure temes "canònics". Ara bé, de vegades pot assumir-se que les formes de confrontació amb un objecte cultural (per exemple, la qüestió de l'objecció de consciència o "alienació" provocada

per la immigració) podrien transferir-se a altres temes que siguin de rellevància biogràfica per a la persona que aprèn; en aquest cas aquest nou lligam permetria activar varietat d'habilitats corresponents: ser capaç de determinar la importància personal i pràctica del tema, adquirir i processar informació, relació entre el coneixement i l'activitat, etc.

L'aspecte cultural de l'aprenentatge està estretament lligat amb l'aspecte especialitzat de l'aprenentatge. El coneixement específic i les habilitats utilitzades per resoldre els problemes d'una activitat no haurien de ser adoptats i empleats de manera irreflexiva per part de l'Aprenentatge Productiu, sense tenir en compte els "efectes secundaris i riscos", tal i com reconeixen totes les teories educatives. A part d'això, els que aprenen perden la seva capacitat de judici, el seu dret genuí d'entendre les seves pròpies situacions i activitats, a més del seu dret de participació en el desenvolupament de les seves vides en general. Haurien de ser animats a pensar en la qualitat i la naturalesa dels processos de treball en els que participen, a més de la importància de les condicions i altres àmbits amb els que aquella activitat es relaciona necessàriament. Això és important, tant pel que fa al desenvolupament de la seva identitat com de les vides d'altres persones que estan directament involucrades en el procés de treball, l'empresa i, per últim, la societat en general. A més a més, l'aprenentatge de la persona i la seva capacitat queden emmarcades en un context socio-cultural, i cal saber moure's en ell. Moltes tradicions diferents influeixen en el context de diverses maneres i sota circumstàncies canviants. Si la persona que aprèn és conscient d'aquestes circumstàncies canviants, aleshores podrà utilitzar-les per donar forma a la seva relació particular amb el seu camp d'activitat: l'activitat professional com a mitjà de guanyar-se la vida, de definir un status, un procés de desenvolupament, una importància espiritual, com a maquinària de supressió i subjugació, obligació ètica o destrucció de l'entorn (per enumerar uns quants aspectes culturals de l'activitat professional).

Un exemple de planificació d'un currículum d'Aprenentatge productiu

	Significància social (públic)		Significància individual (privat)
Significància material (economia)	Desenvolupament de la competència pràctica: Treball a un restaurant/cuina		Desenvolupament personal: Hàbits alimentaris propis, cultura gastronòmica, etc.
		Tema: RESTAURANT	
Significància ideal (cultura)	Desenvolupament de la consciència social: Conscienciació medioambiental, Canvi de paper Consciència intercultural etc.		Comprensió, Pensament crític: Ecologia Tradicions interculturals, Paper professional etc.

Quan els joves, en un hotel o restaurant, per exemple, gràcies a l'activitat productiva i a un treball i a un sistema d'aprenentatge individualitzat, adquireixen elements fonamentals de la preparació d'aliments, aleshores estan qualificats per començar a preparar-se per a una

ocupació tradicional, però, d'acord amb la totalitat del mètode, s'inclouen activitats que van més enllà del que és elemental en la professió i a més de la preparació d'aliments s'aprenen altres habilitats i es pren consciència d'altres aspectes: productes, satisfacció dels clients, xifra de negocis, etc. Per exemple, algú pot sentir-se inclús animat a fer productes més innovadors, d'acord amb els últims principis i necessitats nutricionals, poden ser introduïts sense grans esforços teòrics o pràctics. Les tasques i consideracions dins del camp de la planificació i organització (divisió sistemàtica del treball en diferents fases, formes de divisió del treball i cooperació, situant el treball en un context social, econòmic i cultural) poden utilitzar-se més enllà dels límits d'aquesta activitat específica. Si bé és possible, dins d'aquest context, parlar d'efectivitat màxima i productivitat òptima i consideracions de caire cultural general. Per exemple, en relació amb temes com ara:

- gastronomia privada *versus* gastronomia comercial,
- cafeteria-bar *versus* restaurant amb buffet lliure,
- extensió transcultural dels hàbits alimentaris,
- consideracions ecològiques (cuina medioambiental i biològica *versus* cuina convencional),
- cuina econòmica (economia col·lectiva *versus* economia individual), etc.,

Tot plegat, es va més enllà d'un ús immediat de la pràctica habitual i del moment present. Dins de l'àmbit personal, poden extreure's conseqüències pràctiques com ara reflexions en relació amb els hàbits dietètics privats i amb l'activitat ideològica i política. Per exemple, un jove podria desitjar una dieta més saborosa i més saludable alhora o també podria ser que participés a l'esfera política o pública.

La metodologia de l'Aprentatge Productiu

Els mètodes de l'Aprentatge Productiu estan relacionats amb el marc conceptual descrit. Per començar, "l'aspecte personal" de l'aprenentatge requereix que el currículum sigui **individualitzat** al màxim. **Això significa posar fi al material d'aprenentatge obligatori, ja que ara té més importància que cada persona decideixi els seus temes d'aprenentatge basant-se en la individualitat de les experiències de la seva activitat.** La por que existeix, i que tan sovint es mostra, que els currículums individualitzats siguin arbitraris queda desaprovada per la pràctica de l'Aprentatge Productiu: si l'activitat pràctica de la persona que aprèn s'ha triat bé i ha estat ben orientada, es considera suficientment representativa, exemplar, complexa i variada, de manera que les preguntes i els temes teòrics importants relatius a la professió siguin també rellevants per a l'estudiant i, per tant, educativament efectius gràcies a la importància de la pràctica. Contràriament, tot i que un currículum sigui fix i complet només podrà tenir importància a la pràctica relacionada amb els interessos vocacionals. És a dir, més enllà de l'examen, fins el punt que coincideixi amb els interessos de la persona que aprèn i l'estimuli, un fet que no succeeix amb freqüència.

Per tant, la conclusió –no només gràcies a un currículum individualitzat sinó també als principis generals de l'Aprentatge Productiu- és que **l'autoeducació (autoaprenentatge)** hauria de reemplaçar en gran mesura les lliçons. És per aquesta raó que tots els mètodes i tècniques per tractar els temes individuals tenen una importància ressaltada: des de les formes tradicionals de lectura i escriptura i les tècniques de documentació audio-visual fins l'ús de programes informàtics i altres recursos digitals. La (re)adquisició d'aquestes formes de treball, enfront les quals els joves amb desavantatges tenen sovint una actitud molt negativa a causa d'experiències negatives del passat, és el centre dels components de reflexió de l'Aprentatge Productiu.

Els estudiants reben ajut educatiu per part d'educadors i tutors de pràctiques per tal de desenvolupar un currículum individual gràcies a les seves activitats i experiències pràctiques: de vegades els dos rols poden ser portats a terme per la mateixa persona. Aquests papers educatius difereixen fonamentalment del paper tradicional del professor o formador: els educadors i tutors de pràctiques (tant si el seu paper és referent a la teoria o la pràctica) no són ni professors ni instructors (en el sentit de transmetre directament coneixement i *know-how* als aprenents), sinó que acompanyen l'alumne durant el procés d'aprenentatge com a "ajudants del mètode d'aprenentatge". És a dir, donen suport als estudiants i els ofereixen estimulació, assessorament i ànim per tal d'ajudar-los a descobrir i prendre el seu **propí** camí. Donen suport a l'autoaprenentatge preparant i oferint material i formes d'aprenentatge i oferint als alumnes el seu ajut quan sigui necessari.

Els educadors moltes vegades han d'adquirir la competència necessària gràcies a un nou procés d'aprenentatge, ja que el paper i les qualificacions tradicionals són d'una naturalesa diferent. És especialment important adquirir les habilitats necessàries d'assessorament per a l'Aprenentatge Productiu (per exemple, basant-se en la teoria no directiva de Carl Rogers). L'individualisme necessari per a que l'Aprenentatge Productiu sigui palès el trobem complementat amb l'**aprenentatge en grup**, que és igual d'important. Per començar, els joves experimenten una necessitat elemental de comunicar-se amb els seus companys per determinar i desenvolupar la seva dignitat personal. A més a més, l'autoeducació requereix la presentació dels resultats del propi aprenentatge a més de la capacitat per debatre sobre els mateixos amb els altres, de manera que l'estudiant haurà de parlar de les experiències pròpies, els punts de vista, els productes, mètodes d'aprenentatge, etc. que poden ser criticats, modificats, ampliat, etc. Aprendre en grup també és apropiat per als següents propòsits educatius superiors d'Aprenentatge Productiu: augmentar la confiança en un mateix i adquirir "qualificacions essencials" que siguin de major importància per a l'activitat triada en el món professional, habilitats socials i comunicatives, capacitat de ser conscient d'un mateix i dels altres, ser receptiu a nova informació i experiències, ser capaç de transmetre tot això, a més d'expressar les opinions i sentiments propis, i ser hàbil en la col·laboració amb els altres.

De la mateixa manera que oferir assessorament per als processos d'aprenentatge individual requereix clarament una **nova orientació del paper de l'educador**, també succeeix el mateix amb el treball de grup de l'Aprenentatge Productiu. L'educador s'enfronta amb la dificultat de redefinir el seu paper, el paper que ha de fer en el grup d'aprenentatge i de tota la situació d'aprenentatge en contraposició al paper tradicional del professor o formador. A més de les capacitats educatives i creatives específiques, es necessita un model de treball en grup que serveixi d'ajut a la comunicació entre educadors i aprenents i que sigui adequat per a les necessitats i interessos de totes dues bandes, a més de tenir en compte la importància dels temes tractats. Nosaltres recomanem la teoria d'interacció orientada de Ruth Cohn que, amb el seu famós principi de "*has de ser el teu propi president*" emfatitza la responsabilitat de tots i cada un dels membres del grup en el procés de treball, a més de ser un mètode educatiu molt apropiat per el treball en equip dins de l'Aprenentatge Productiu.

El problema, que troben tots els països, és que ni els educadors ni els estudiants han estat preparats per les seves experiències escolars prèvies per ser assessorat i treballar en equip i, de fet, la seva experiència prèvia freqüentment actua com a obstacle. Això ens va persuadir a incorporar una altra manera d'aprenentatge dins de l'Aprenentatge Productiu que és el que anomenem **Aula d'Autoaprenentatge ("Learnshop")**. De la mateixa manera que un taller és un lloc on es treballa, un "Learnshop" és un lloc on s'aprèn, un lloc on la persona aprèn i actua de manera productiva, tal i com succeeix en un taller. Això és el que distingeix aquest lloc d'una classe convencional; el *Learnshop* és un lloc d'aprenentatge que posseeix una quantitat de material d'aprenentatge a disposició de l'estudiant: des de la biblioteca tradicional i la

mediateca fins a una habitació fosca per visualitzar material, una col·lecció àmplia de material de treball, jocs i altres mitjans per estimular l'activitat creativa i comunicativa, incloent els últims avanços en informàtica. Les mostres, els productes, que es penjen a les parets serveixen per documentar els processos d'aprenentatge a més de fer que siguin més vius. Es pot demanar l'assessorament i l'ajut dels educadors al "Learnshop". El "Learnshop" actua de pont entre l'aprenentatge pràctic i teòric, entre l'aprenentatge de grup i l'aprenentatge individual. Fins a cert punt és una pràctica de laboratori, un lloc on les preguntes i els temes que sorgeixen com a resultat de l'activitat pràctica poden ser definits. És el lloc ideal per preparar-se els temes:

- fent categories i seleccionant els mètodes d'investigació,
- buscant assessorament i identificant i tractant les dificultats,
- intercanviant i ampliant les experiències,
- experimentant de manera sistemàtica,
- perseguint somnis creatius, que no poden ser realitzats en una situació real.

Al "Learnshop" es poden incloure múltiples experiències i diferents coneixements dels alumnes i sens dubte aquesta característica pot ser molt beneficiosa tant per a l'aprenent com per al grup.

Exemples:

- funcionament del coixinet de rodament, descobert a una botiga de bicicletes i experimentat al taller de l'escola, entenent el funcionament al "learnshop".
- l'última recepta francesa: escoltada al "learnshop" o explicada per telèfon i experimentada a la cuina, presentada al lloc de pràctiques "Bistro Rive Gauche",
- el conflicte amb el tutor de pràctiques: experimentat al lloc de pràctiques i debatut al "Learnshop", redescobert a un article de revista sobre la jerarquia entre homes i dones al món laboral i resolt al lloc de pràctiques.

L'Aula d'Autoaprenentatge (Learnshop) és un espai molt adient per a l'aprenentatge individual perquè ajuda als aprenents a descobrir material i mètodes d'aprenentatge i a més a més els ofereix assessorament per part d'educadors quan els alumnes reflexionen sobre les experiències de la seva activitat i en preparen de noves. Tanmateix, l'aprenentatge en grup s'ha vist encara més influenciat que l'aprenentatge individual per part de l'experiència de l'escola tradicional. Moltes vegades resulta extremadament difícil invertir en equipament, noves disposicions dels seients, estructures de grup i postures i funcions dels educadors i els aprenents amb un nou significat, allunyant-se de les pautes tradicionals. El "learnshop" permet, durant llargs períodes de treball, alternar entre l'aprenentatge individual i l'aprenentatge de grup. També permet que els educadors que hi participen desenvolupin els papers desitjats i necessaris.

Experiències d'Aprenentatge Productiu

Dins del context d'un projecte internacional, "*Productive Learning in Europe*" (des de l'any 1992 – fins l'any 1995, fundat per la Comunitat Europea i pel Govern Federal Alemany) vam ser capaços de viure experiències sistemàtiques i intenses d'Aprenentatge Productiu a molts països europeus. Aquestes experiències han estat àmpliament documentades (cf. la nostra publicació "*Productive Learning – An Educational Opportunity for Young People*, 1996). **Nou Euromoduls per a l'orientació vocacional d'acord amb la visió del model Ciutat Com a Escola, a més de formació vocacional dins de cinc caps professionals diferents, que mostren la varietat d'oportunitats que ofereix aquesta forma d'educació a més de manifestar les dificultats que s'han de superar.**

La naturalesa tradicional de la formació vocacional (ocupacional/professional) fa que sigui difícil que l'Aprenentatge Productiu s'ampliï o fins i tot s'estableixi; els educadors que hi participen encara no estan suficientment equipats per fer front a les noves demandes i els seus esforços xoquen amb actituds i qualificacions tradicionals. Per aquesta raó el nostre institut dona suport al desenvolupament de més projectes i mòduls d'Aprenentatge Productiu mitjançant l'assessorament conceptual, oferint més seminaris educatius i cartes d'estudis (formació a distància) que ofereix als educadors l'oportunitat de desenvolupar i redefinir les seves funcions.

Fa un any vam començar un projecte de disseminació de l'Aprenentatge Productiu a les escoles de Berlín on participaven 9 escoles secundàries. El projecte –finançat per la Comissió Europea- va suposar un important avanç en la reforma escolar i contribueix a superar l'aprenentatge típic a les aules que està perdent efectivitat i legitimitat. Gràcies als nostres 10 anys d'experiència en l'Aprenentatge Productiu, ara estem en posició d'oferir, a nivell internacional, un servei d'assessorament per a les institucions educatives que desitgin introduir l'Aprenentatge Productiu o desenvolupar-lo encara més.

2006. Traducció al català del document "*Productive learning – What is it ? (July 1998)*, de **Institut d'Aprenentatge Productiu a Europa (IPLE)**

Dipl.päd. Ingrid Böhm

Prof. Dr. Jens Schneider

Karl-Schrader-Str. 6

D 10781 Berlin

*Tel: ..49/30/21 79 2-0 * Fax: ..49/30/21 79 2-179*